Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directoraat-generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
Directie Rechtsbestel
Toegang Rechtsbestel

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

nota

Brief TK SJenV inzake verdeling middelen versterking rechtsstaat

Datum
12 november 2026

1. Aanleiding

Tijdens het commissiedebat Arbitrage, mediation en herstelrecht van 14 oktober jongstleden zegde u toe de Kamer voorgaand aan de begrotingsbehandeling van Justitie en Veiligheid te informeren over de nadere verdeling van de middelen uit het coalitieakkoord ter versterking van de rechtsstaat. Met deze brief doet u deze toezegging gestand.

2. Geadviseerd besluit

Instemmen met bijgevoegde Kamerbrief en de tijdige verzending aan de Kamer. De beoogde verzenddatum is donderdag 12 november.

U wordt gevraagd in te stemmen met de volgende (voorgenomen) verdeling van de € 45 mln. structureel ter versterking van de rechtsstaat:

- €22 mln. voor de sociale advocatuur (voor opleidingsvergoeding patroons, verhoging punttarief en uitbreiding subsidieregeling beroepsopleiding)
- €13 mln. voor de verlaging griffierechten;
- €10 mln. voor de versterking van sociaal raadslieden/opvolging rapport kwartiermaker Marijnissen.

3. Kernpunten

In de brief informeert u de Kamer over de bovenstaande (voorgenomen) verdeling van de middelen uit het coalitieakkoord voor de versterking van de rechtsstaat.

4. Toelichting

4.1. algemeen

Investering sociale advocatuur
In de Kamerbrief van 24 april 2026 over het visietraject toekomst sociale advocatuur[1] heeft u aangekondigd dat een vorm van kantoortoeslag wordt uitgewerkt. Doel is om binnen tien jaar 3000 sociaal advocaten te laten instromen, te activeren en te behouden, bij voorkeur bij kantoren die bijdragen aan een duurzame praktijk: werken in teamverband, een substantieel aantal

[1] Kamerstukken II 2025-2026, 31753, nr. 315.

Directoraat-generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
Directie Rechtsbestel
Toegang Rechtsbestel

Datum
12 november 2026

toevoegingszaken, ruimte voor opleiding en begeleiding, en een focus op regio's en rechtsgebieden met de grootste tekorten.

In totaal zijn negen mogelijke opties verkend om dit doel te bereiken. U bent hierover bij nota van 19 oktober 2026 geïnformeerd.[2] De conclusie is dat een opleidingsvergoeding in combinatie met een hoger punttarief naar verwachting op dit moment het meest effectief is om het doel van instroom van advocaten te bereiken en het acute probleem van het dalende aanbod van sociaal advocaten en het tekort aan opleidingsplekken op te lossen. U wordt door de moties van het lid Dobbe (SP) en het voormalig lid Wijen-Nas (BBB) ook opgeroepen om meer opleidingsplekken te creëren respectievelijk om regionale spreiding als prioriteit mee te nemen bij alle toekomstige matregelen.[3] Hiermee wordt tegelijk geïnvesteerd in nieuwe aanwas én in het behoud van sociaal advocaten. Een voorwaarde bij de opleidingsvergoeding is dat ook de subsidie van de kosten van de beroepsopleiding wordt voorgezet. Een juridische toets moet nog uitwijzen hoe de opleidingsvergoeding gericht kan worden ingezet op de grootste tekorten. Met de verhoging van het basispunttarief wordt ingezet op het behoud van de huidige sociaal advocaten en het aantrekkelijker maken van het beroep.

De investering in de sociale advocatuur bedraagt in totaal ongeveer €22 mln. Dit bestaat uit een opleidingsvergoeding voor 300 plekken per jaar, subsidie van de kosten beroepsopleiding advocatuur voor 300 plekken per jaar en een verhoging van het punttarief. Deze investering bereikt alle sociaal advocaten en niet alleen de advocaten die in kantoorvorm en onder specifieke voorwaarden willen gaan werken. Daarmee wordt ook bereikt dat in niet (Rand)stedelijke regio's, waar de tekorten het grootst zijn, sociaal advocaten die vooral in eenpersoonspraktijken en kleine kantoren werken ruimte krijgen voor de capaciteit. Gaandeweg zal met monitoring en evaluatie in de gaten worden gehouden of de acute problematiek beperkt wordt. Met het beleidskompas zal daarna worden afgewogen of en hoe deze maatregelen omgezet kunnen worden naar een stimulerende maatregel tot kantoorvorming.

Samenwerking en kantoorvorming worden ook langs een andere weg gestimuleerd. Het WODC-rapport over moderne praktijkstructuren[4] en het rapport van de commissie Kernwaarden advocatuur[5] bevelen aan om voor innovatieve samenwerkings- en kantoorvormen niet langer uit te gaan van 'nee, tenzij', maar van 'ja, mits'. Hier ligt ook een belangrijke rol voor de NOvA als regelgever, die hier recent ook een eerste visie op heeft gepubliceerd.[6] Uit de gesprekken met lokale orden bleek bovendien dat kleine kantoren al succesvol samenwerken op een manier die past bij hun regio. Samen met de NOvA kunnen deze voorbeelden in kaart worden gebracht. Daarnaast verkent Significant in opdracht van JenV een basisbedrijfspakket voor een doelmatige bedrijfsvoering van advocatenkantoren.

In de brief voor de begrotingsbehandeling wordt de kamer geïnformeerd over de verdeling van de middelen voor de rechtsstaat, waaronder de investering in de sociale advocatuur. In de voortgangsrapportage toegang tot het recht in december zal een meer concrete uitwerking van de opleidingsvergoeding en het punttarief worden opgenomen.

[2] Zie DJ-zaak: Beslisnota investering sociale advocatuur - 8131975.
[3] Kamerstukken II 2025/26, 29279, nr. 1054 en Kamerstukken II 2024/25, 31753, nr. 309.
[4] WODC, *Moderne praktijkstructuren voor advocaten*, 22 april 2026, Alternatieve bedrijfsstructuren voor advocaten.
[5] Commissie Kernwaarden advocatuur en alternatieve organisatiestructuren, rapport, mei 2026, https://www.advocatenorde.nl/nieuws/aanbevelingen-commissie-vormen-opstap-naar-toekomstbestendige-regelgeving-voor-alternatieve.
[6] NOvA schetst eerste visie op toekomstbestendige advocatenkantoren en verantwoorde vernieuwing | Nederlandse orde van advocaten.

De RvR heeft aangegeven verheugd te zijn dat er 22 miljoen structureel beschikbaar is gesteld voor noodzakelijke investeringen in de sociaal advocatuur ten behoeve van rechtzoekenden met een kleine beurs. De RvR heeft op basis van het rapport van de Commissie Van der Meer II geadviseerd te investeren in een duurzaam en gezond stelsel middels de kantoorvergoeding, in combinatie met gerichte noodmaatregelen voor specifieke regio's en rechtsgebieden. Er wordt voorzien in evaluatie van de maatregelen gedurende de komende 3 jaar waarbij de RvR het van belang acht dat naast het aantal kantoren in het stelsel ook gekeken wordt naar werk/privé balans en de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van de (toekomstige) stagiaires. Hiermee ligt voor de RvR een goede basis deze maatregelen komende periode gericht verder met elkaar uit te werken. Ook de NOvA verwelkomt de investering van € 22 mln. en heeft benadrukt dat een kantoorvergoeding nodig is voor een toekomstbestendig stelsel. De VSAN is uitgesproken positief over de inzet van de middelen. Zij zien de maatregelen als een belangrijke stap in de goede richting en vinden het positief dat één maatregel een dragend budget krijgt in plaats van dat het geld wordt verdeeld tussen een kantoorvergoeding en een opleidingsvergoeding. De verhoging van het punttarief heeft volgens de VSAN door indexatie op lange termijn een vliegwieleffect en komt ten goede aan alle sociaal advocaten. Ze waarderen ook de ruimte voor pilots en werken graag mee aan de uitwerking van de opleidingsvergoeding.
De aankomende tijd zet DRb het gesprek voort met de NOvA, RvR en VSAN over de verdere uitwerking.

Sociaaljuridische dienstverlening
In het coalitieakkoord is 10 mln. euro structureel beschikbaar gesteld ter versterking van de sociaal raadslieden/ opvolging rapport kwartiermaker Marijnissen. De bevindingen en aanbevelingen van de kwartiermaker zijn natuurlijk van belang om mee te nemen in de keuzes over de inzet van deze middelen. Op 26 november is er een bewindspersonenoverleg gepland met MSZW, SBZK, uzelf en Lilian Marijnissen.

Verlaging van de griffierechten
In de brief voor de begrotingsbehandeling wordt de kamer geïnformeerd over de besteding van de middelen, structureel € 13 miljoen, die bestemd zijn voor verlaging van de griffierechten. In de brief legt u uit dat u hiervan € 3 miljoen reserveert voor een wetswijziging waarmee u voor het civielrecht verankert dat een procedure doorgang kan vinden ook als het griffierecht niet is betaald voor rechtzoekenden die in betalingsonmacht verkeren. In het bestuursrecht is sinds de Verzamelwet Justitie en Veiligheid en Asiel en Migratie 2025 wettelijk[7] verankerd dat niet-ontvankelijkheid bij het niet betalen van griffierechten achterwege blijft, als de rechtzoekende in betalingsonmacht[8] verkeert. Voor het civielrecht bestaat er geen dergelijke regeling. Voor betalingsonmachtige rechtzoekenden kan het onvoldoende duidelijk zijn of zij daarvoor in aanmerking komen. In de brief geeft u daarom aan de Kamer aan dat u een wetstraject in gang zet om ook in het civielrecht te verankeren dat niet-ontvankelijkheid bij het niet betalen van griffierechten achterwege blijft, als de rechtzoekende in betalingsonmacht. Voor de overige middelen geeft u aan dat u deze zal inzetten voor

[7] In artikel 8:41, zesde lid Algemene wet bestuursrecht
[8] Bij betalingsonmacht heeft de rechtzoekende onvoldoende financiële middelen om het griffierecht te betalen. Volgens bestuursrechtelijke jurisprudentie is een rechtzoekende betalingsonmachtig als 'het netto-inkomen waarover hij maandelijks kan beschikken minder bedraagt dan 90% van de voor een alleenstaande geldende (maximale) bijstandsnorm en voorts dat hij niet beschikt over een vermogen waaruit het verschuldigde griffierecht kan worden betaald.' (ECLI:NL:RVS:2015:1341).

griffierechtenverlaging op een manier die het beste recht doet aan de doelstelling van verbetering van de toegang tot het recht.

Directoraat-generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
Directie Rechtsbestel
Toegang Rechtsbestel

Datum
12 november 2026

4.2. Financiële gevolgen

De volledige €45 mln. is pas beschikbaar vanaf 2030. In 2027 is er €15 mln. en in 2028 en 2029 €35 mln. beschikbaar. Voor de sociale advocatuur is vanaf 2028 structureel €22 mln. beschikbaar.

Omschrijving/jaar	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**
Middelen versterking rechtsstaat	€ 15 mln.	€35 mln.	€35 mln.	€45 mln.	€45 mln.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.